

**ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ: ЗНАЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ДИСЦИПЛІН
«КЛІНІЧНА ФАРМАКОЛОГІЯ» ТА «ФАРМАЦЕВТИЧНА ОПІКА»
ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЛІНІЧНИХ ПРОВІЗОРІВ**

Зупанець І. А., Сахарова Т. С., Безугла Н. П.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

Кафедра клінічної фармакології та клінічної фармації

clinpharm@nuph.edu.ua

З огляду на сучасні тенденції реформування вітчизняної охорони здоров'я, які зорієнтовані на підвищення значення первинної ланки лікарської допомоги, суттєво зростає роль і ступінь участі в процесі лікарської терапії фахівців з вищою фармацевтичною освітою, зокрема, клінічного провізора (фармацевта). Натепер основною метою професійної діяльності такого фахівця стає не лише завдання щодо підвищення кількості і якості лікарських препаратів на фармацевтичному ринку, а, насамперед, підвищення ефективності і безпеки лікарської терапії конкретного хворого. Роль клінічного фармацевта відрізняється у різних країнах, проте загальним, що визначає суть його професійної діяльності, є різнобічні і всеосяжні знання про ліки, які він набуває під час навчання у виші. Теоретичну підготовку з основ фундаментального лікознавства клінічний фармацевт здобуває у межах вивчення дисципліни «Фармакологія», що становить надалі базис «піраміди знань» про ліки. Клінічну спрямованість ці знання набувають під час вивчення дисципліни «Клінічна фармакологія», яка є однією з найважливіших клінічних дисциплін для здобувачів вищої освіти спеціальності «Клінічна фармація». Клінічна фармакологія визначає принципи раціонального застосування ліків, формує поняття персоніфікованої терапії, шляхи профілактики побічної дії та, загалом, підходить до підвищення ефективності і безпеки лікарської терапії. Навчальна дисципліна «Клінічна фармакологія» покликана не лише формувати цілісну систему теоретичних основ клінічної фармакології, висвітлювати загальні принципи методології вибору оптимального лікарського препарату (доза, шляху і режиму введення у конкретного хворого), визначати методи і критерії оцінки ефективності і безпеки застосування ліків, у тому числі при поліпрагмазії, принципи сумісності і несумісності лікарських препаратів (ЛП) при проведенні комплексної лікарської терапії різних захворювань, давати уявлення про дію факторів, що підвищують ризик розвитку побічної дії ЛП та їх комбінацій, але й інтегрує знання студента у його подальшу практичну діяльність. Першим кроком на шляху реалізації набутих теоретичних знань є виробнича практика з клінічної фармакології. Основна мета виробничої практики – закріплення теоретичних знань з клінічної фармакології та придбання практичних навичок їх використання в процесі різноманітної роботи клінічного провізора в спеціалізованому відділенні лікувального закладу. Під час практики студенти знайомляться з особливостями структури багатопрофільної лікарні, особливостями перебігу відповідних захворювань, а також набувають практичних навичок із збору лікарського анамнезу, аналізу листів лікарських призначень та їх корекції, що є важливим напрямком діяльності клінічного провізора. Не менш важливим є налагодження комунікативних зв'язків, навичок спілкування, у тому числі консультативного характеру, з лікарем та хворим щодо раціонального вибору та застосування призначених ЛП. Таким чином майбутній фахівець отримує уявлення про «комплаєнс» як метод терапевтичного співробітництва, а також вчиться на практиці взаємодіяти з лікарем на рівні «рівноправного терапевтичного партнерства». По завершенні вивчення на 4-ому курсі клінічної фармакології та проходження виробничої практики з цієї дисципліни студенти спеціальності «Клінічна фармація» на 5-ому курсі вивчають навчальну дисципліну «Фармацевтична опіка». Особливістю дисципліни є її визначений прикладний характер, зв'язок з сучасними тенденціями у сфері фармацевтичної допомоги та відповідність основних положень

і понять належній фармацевтичній практиці (стандарту GPP). Особливої актуальності набуває фармацевтична опіка при відпуску безрецептурних лікарських засобів у випадках самостійного вибору пацієнтом ліків без консультації з лікарем. В цьому випадку клінічний провізор – основна ланка, що може допомогти попередити або усунути небажані ефекти лікувальної терапії, поліпрагмазії та ін. В сучасних умовах фармацевтичної опіки потребує не лише хворий, але й лікар. Своєчасно проконсультувати лікаря з питань раціональної фармакотерапії конкретного хворого – ключова функція клінічного провізора в умовах ЛПЗ, яку він виконує в більшості країн світу, вважаючись визнаним експертом з ліків. Він допомагає лікарю в розробці схем фармакотерапії для лікування конкретного хворого, виконує консультативну роль з питань оптимізації фармакотерапії, бере участь у створенні локальних формулярів ЛПЗ. Послідовною складовою дисципліни «Фармацевтична опіка» є навчальна практика з фармацевтичної інформації та фармацевтичної опіки, у ході якої не лише закріплюються попередньо набуті базові практичні навички з клінічної медицини та клінічної фармакології, але й формуються уміння із застосування принципів фармацевтичної опіки, навичок проведення інформаційної та консультативної роботи. Це, насамперед, оволодіння алгоритмом визначення компетенції клінічного провізора і лікаря при вирішенні проблем пацієнта, які виникають під час терапії ЛП, навичками алгоритмічного підходу до визначення можливості проведення відповідального самолікування, прогнозування, попередження, виявлення та реєстрації побічної дії ЛП; засвоєння методології генеричної заміни ЛП в умовах аптеки; засвоєння принципів фармацевтичної опіки декретованих категорій пацієнтів – вагітних, лактуючих, дітей та людей похилого віку; засвоєння навичок отримання, аналізу та подання інформації про фармакологічні властивості лікарських препаратів, тобто проведення інформаційної та консультативної роботи про ЛП серед медичних працівників та населення.

Заключним етапом послідовної клініко-фармакологічної підготовки клінічного фармацевта є підготовка та складання комплексного практично-орієнтованого державного іспиту, у якому окремим фрагментом представлена фармацевтична опіка з клінічною фармакологією. Білети до державного іспиту студентів спеціальності «Клінічна фармація» побудовані як практичне завдання, яке моделює конкретну ситуацію з професійної діяльності клінічного провізора. Завдання побудоване у вигляді листка лікарського призначення пацієнту з конкретним(и) захворюванням(и) (основним, супутнім). Перше питання завдання стосується характеристики основних симптомів та синдромів захворювань та визначенню напрямків їх лікування, тобто вибору фармакотерапевтичних груп лікарських препаратів. Друге питання – корекція листа лікарського призначення, яка полягає у обґрунтованому виборі оптимальних лікарських препаратів, прийнятних для конкретного хворого, та представлення ключових рис їх клініко-фармакологічної характеристики. Третє питання стосується консультування лікаря і пацієнта у межах фармацевтичної опіки з раціональних умов застосування обраних лікарських препаратів, попередження їх побічної дії, попередження та усунення можливої взаємодії ліків між собою та з їжею (напоями), можливості фармакотерапевтичної заміни тощо. Структура білету дозволяє оцінити знання студента не лише з дисциплін фармацевтична опіка та клінічна фармакологія, але й його базовий (залишковий) рівень знань з усього комплексу медико-біологічних дисциплін та визначити ступінь підготовки до майбутньої професійної діяльності.

Література

1. Клиническая фармакология: учебник / кол. авторов; под ред. О.Я. Бабака, А.Н. Беловола, И.С. Чекмана. – К.: ВСИ «Медицина», 2012. – 728 с.
2. Фармацевтична опіка : практичний посібник (3-е видання) / І. Зупанець, В. Черних, С. Попов та ін.; за ред. І. Зупанця та В. Черниха. – Київ: Фармацевт Практик, 2018. – 232 с.